

ΑΠΟ ΤΟ ΑΡΧΕΙΟ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΑΡΔΑΜΕΡΙΟΥ

Ἡθική, οικονομική, επαγγελματική κατάσταση κατοίκων, διοικητική διαίρεση, παιδεία, ἱερός κλῆρος καὶ μοναστήρια τῆς Ἐπισκοπῆς Ἀρδαμερίου¹ με βάση τὴν ἀπὸ 20 Μαρτίου 1891 ἀναφορὰ τοῦ Ἐπισκόπου Ἀρδαμερίου Σωφρονίου²

Ἡ ἐν λόγῳ ἀναφορὰ ὑποβλήθηκε στὸ Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Σωφρόνιο³ ἀπὸ τὸ συνώνυμό του Ἐπίσκοπο Ἀρδαμερίου. Δι' αὐτῆς ὁ Ἐπίσκοπος ἀπαντᾷ στὶς προτάσεις-ἐρωτήματα ποῦ κατέθεσε ὁ ὡς ἄνω Μητροπολίτης στὴν τοπικὴ ἐπισκοπικὴ Ἱερά Σύνοδο⁴ τῆς 7ης Μαρτίου 1890.

1. Ἐδρα τῆς ἐπισκοπῆς Ἀρδαμερίου ἦταν ἡ κώμη Ἀρδαμέριον, τῆς ὁποίας ἡ ρωμαϊκὴ ὄνομασία ἦταν «Ἐρκουλα» ἢ «Ἐρκούλιον». Ἡ ἔδρα τῆς Ἐπισκοπῆς μεταφέρθηκε στὴ Γαλάτιστα «κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα, ἂν μὴ ἐνωρίτερον». Τὸ ἀρχεῖο τῆς Ἐπισκοπῆς καταστράφηκε, ὅταν τὸ 1857 κάηκε τὸ ἐπισκοπικὸ οἶκημα. Βλ. V. L a u r e n t, *Le corpus des sceaux l'Empire Byzantin Publications de l'Institut Français d'études Byzantines*, V, I, σ. 344, X. Γ. Π α τ ρ ι ν ἑ λ η, Ἐπισκοπὴ Ἀρδαμερίου, «Θρησκευτικὴ καὶ Ἡθικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια», τ. 6, σ. 790, Ἀ π. Γ λ α β ί ν α, Ἀρχιερεῖς τῆς Ἐπισκοπῆς Ἀρδαμερίου, «Μακεδονικά» 20 (1980) 27, Ἰ ω α κ ε ἰ μ Ἀρδαμερίου, Ἐπισκοπὴ Ἀρδαμερίου, «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς» 2 (1918) 215.

2. Σωφρόνιος Νησιόπουλος, ἐπίσκοπος Ἀρδαμερίου (Φεβρουάριος 1890-18 Ἰανουαρίου 1901): βλ. Ἀ π. Γ λ α β ί ν α, ἔ.ἂ., σ. 26, Ἀρχμ. Α ἰ μ ἰ λ ι α ν ο Ὑ Τ σ α κ ο π ο ὕ λ ο υ, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι κατὰ τοὺς κώδικας τῶν Ὑπομνημάτων τοῦ Ἀρχιεποφλακίου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, «Ὁρθοδοξία» 33 (1958) 166, 284, 399, 403, 419, 423, 34 (1959) 18.

3. Σωφρόνιος, ὁ ἀπὸ Ἰωαννίνων, μητροπολίτης Θεσσαλονίκης (1889-1893): βλ. Ἀ λ. Ν. Λ ἑ τ σ α, Ἱστορία τῆς Θεσσαλονίκης, τ. 2, Θεσσαλονίκη 1963, σ. 167-68, καὶ X. Τ ζ ῶ γ α, Μητρόπολις Θεσσαλονίκης (Ἐπισκοπικὸς κατάλογος), «Θρησκευτικὴ καὶ Ἡθικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια», τ. 6, σ. 461.

4. «Μέχρι τὸ 1767, ἡ Ἐκκλησιαστικὴ δικαιοδοσία στὸ Μακεδονικὸ χῶρο ἦταν μοιρασμένη στὸ Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως καὶ στὴν Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀχρίδας, ἐνῶ ἓνα τμῆμα τῆς Β. Μακεδονίας ἀνήκεε στὴ διαποίμανση τοῦ Σερβικοῦ Πατριαρχείου τοῦ Πεκίου. Μετὰ τὴν κατάργηση τῶν αὐτοκεφάλων ἐκκλησιῶν Ἀχρίδας καὶ Πεκίου, ὁλόκληρη ἡ Μακεδονία περιήλθε στὴ διοικητικὴ καὶ πνευματικὴ δικαιοδοσία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Κατὰ τὴν «Τάξιν τῶν Ἐθόνων» τοῦ 1855, ὑπῆρχαν στὴ Μακεδονία οἱ ἑξῆς μητροπόλεις: 1) Θεσσαλονίκης, μετὰ τὶς ὀκτὼ ὑποκείμενες ἐπισκοπές της (Κίτρος, Καμπανίας, Πλαταμόνος, Σερβίων καὶ Κοζάνης, Πολυανῆς, Πέτρας, Ἀρδαμερίου, Ἱερισσοῦ καὶ Ἁγίου Ὁρους): βλ. Μακεδονία 4.000 χρόνια Ἐλ-

Τὸ ἔγγραφο φυλάσσεται στὸ ἀρχεῖο τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης καὶ συγκεκριμένα στὸ φάκελο¹ «Ἱερὰ Ἐπισκοπή Ἀρδαμερίου».

Ἡ κατάστασή του εἶναι καλὴ καὶ χωρὶς κάποια φθορά, ἐνῶ ὁ χάρτης εἶναι μέτριας ποιότητος καὶ φέρει ὀριζόντιες καὶ κάθετες γραμμὲς (quadrille). Περιθώριο ὑπάρχει στὸ ἀριστερὸ καὶ κάτω μέρος τοῦ ἐγγράφου 2 καὶ 2,5 ἑκατοστῶν ἀντιστοίχως. Τὰ ὑπ' ἀριθ. 2, 3, 4, 5, 6 καὶ 7 φύλλα ὅμως διαθέτουν περιθώριο καὶ στὸ ἄνω μέρος τοῦ ἐγγράφου. Ὡσαύτως τὰ φύλλα φέρουν αὐξοῦντα ἀριθμὸ ἀπὸ 1 ἕως 7 καὶ δὲν συνδέονται μεταξύ τους.

Οἱ διαστάσεις τῶν φύλλων τοῦ ἐγγράφου εἶναι 25,5×20 ἑκατ. καὶ τὸ χρῶμα τῆς μελάνης ἐλαφρῶς κυανοῦν.

Συντομογραφίες δὲν ὑπάρχουν ἐκτὸς ἀπὸ μία στῆν ἀρχὴ τοῦ πρώτου φύλλου. Πρόκειται γιὰ τὴ συντομογραφία τῆς λέξεως «Κυρίω».

Στὸ ἐπάνω μέρος τοῦ περιθωρίου τοῦ πρώτου φύλλου ὑπάρχει μονογραφία, πὸ ὑποθέτω ὅτι ἀνήκει στὸν παραλήπτη τοῦ ἐγγράφου.

Ἡ γλώσσα τοῦ ἐγγράφου εἶναι ἡ καθιερωμένη μορφή τῆς γλώσσας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, μὲ ἐλάχιστα ὀρθογραφικὰ λάθη, τὰ ὁποῖα σιωπηρῶς διορθώνονται.

Τὸ ἔγγραφο στερεῖται σφραγίδος (εἰκ. 1). Αὐτὸ ἴσως ὀφείλεται στῆν παράδοση, πὸ διατηρεῖται μέχρι καὶ σήμερα, νὰ μὴ σφραγίζονται ἀπὸ τὸν ἀποστολέα τὰ ἔγγραφα πὸ ἀπευθύνονται στῆν Προϊσταμένη του Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχῆς. Καὶ βέβαια ὁ Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης ἦταν ὁ προϊστάμενος τοῦ Ἐπισκόπου Ἀρδαμερίου, ἐφ' ὅσον ἡ ἐν λόγω Ἐπισκοπὴ ὑπήγετο στῆν ἀνωτέρω Ἱερὰ Μητρόπολη. Δὲν ἀποκλείεται ὅμως τὸ ἔγγραφο νὰ ἔμεινε ἀσφράγιστο, ἐπειδὴ ὁ Ἐπίσκοπος δὲν εἶχε μαζί του τὴ σφραγίδα τῆς Ἐπισκοπῆς, ἀφοῦ τὸ ἔγγραφο τὸ συνέταξε καθ' ὄν χρόνον βρισκόμενος στῆ Θεσσαλονίκη καὶ ἐπομένως μακριὰ ἀπὸ τὴν ἔδρα του πὸ ἦταν ἡ Γαλάτιστα.

Ἀπὸ ἄλλα ὅμως ἔγγραφα γνωρίζουμε ὅτι ἡ σφραγίδα τῆς ἐπισκοπῆς Ἀρδαμερίου ἦταν στρογγυλή. Στὸν ἐξωτερικὸ κύκλο εἶχε τὸ βασιλικὸ στέμμα καὶ τὴν ἐνδειξὴ «ΙΕΡΑ ΕΠΙΣΚΟΠΗ ΑΡΔΑΜΕΡΙΟΥ», ἐνῶ στὸν ἐσωτερικὸ ἔφερε ἀνισοσκελὴ σταυρὸ καὶ στὰ δεξιὰ καὶ ἀριστερά του κλάδο ἐλιάς.

Τὸ ἔγγραφο εἶναι γνήσιο καὶ παραμένει στὸ ἀρχεῖο τοῦ παραλήπτη τοῦ ἐγγράφου, ὁ ὁποῖος ἐν προκειμένῳ εἶναι ὁ Μητροπολίτης Θεσσαλο-

ληνικῆς Ἱστορίας καὶ Πολιτισμοῦ, Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν Α.Ε., Ἀθῆναι 1982, σ. 409β.

1. Ὑπάρχουν στὸν περὶ οὗ ὁ λόγος φάκελο κι ἄλλα ἔγγραφα, τὰ ὁποῖα ἐν καιρῷ προτιθέμεθα νὰ δημοσιεύσουμε.

νίκης. Ἀποκλείεται ἡ περίπτωση νὰ πρόκειται γιὰ σχέδιο ἢ ἀντίγραφο ἐγγράφου, διότι κάτι τέτοιο θὰ ὑπῆρχε μόνο στὸ ἀρχεῖο τῆς Ἱερᾶς Ἐπι-

1172 1171

Ἐπιτομὴ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ ἀρχεῖου
 1172

Παναγιώτατε . . . 226

καὶ τὴν ἐξ ἑξῆς ἀρχὴν τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ ἀρχεῖου ἐνεταπεινωθεὶς
 οὐδὲν ἔτι ἀναμνησθεῖς ἐκείνην ἐπιτομὴν ἀποσπασθεὶς
 φράσι μόνον, ἐκ γὰρ οὐκ ἐπιβλήθησαν ἐν τῇ ἐπιτομῇ, εὐ-
 χὰς οἱ ἐν αὐτῇ ἀδελφοὶ ἀγιοὶ ἀρχιερεῖς καὶ τὸ ἡμετέρον ἀναγνώ-
 σθησιν ἀρχιερεῖς ἐσπεύσαντες, ὅπως ἀναμνησθῶν, ἐξ ἑξῆς καὶ
 ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς
 ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς
 ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς

ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς
 ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς
 ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς
 ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς

καὶ ταῦτα μὲν ἀναμνησθεὶς ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς
 ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς
 ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς

ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς

ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς
 ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς ἀποσπασθεὶς

Εἰκ. 1. Ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τοῦ ἐγγράφου

σκοπῆς Ἀρδαμερίου, τὸ ὁποῖο ὅμως μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς Ἐπισκο-
 πῆς τὸ 1936¹ μεταφέρθηκε — σύμφωνα μὲ πληροφορίες — ἀπὸ τῆ Γαλάτι-

1. Ἀπ. Γλαβίνα, ἔ.ἀ., σ. 27, Χ. Γ. Πατρινέλη, ἔ.ἀ., σ. 790.

στα, πὺν ἦταν ἡ ἔδρα τῆς Ἐπισκοπῆς, στὴν Ἀρναία Χαλκιδικῆς, δηλαδὴ στὴν ἔδρα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἱερισσοῦ, Ἁγίου Ὁρους καὶ Ἀρδαμερίου.

Ἡ ἀνωτέρω ἀναφορὰ τοῦ Ἐπισκόπου Ἀρδαμερίου, ὅπως ἦδη σημειώθηκε, δὲν ἐστάλη ἀπὸ τὴ Γαλάτιστα, ἀλλὰ ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη, ὅπου βρισκόταν ὁ Ἐπίσκοπος Σωφρόνιος. Ἐκεῖ τὴ συνέταξε καὶ τὴν ὑπέβαλε στὸ Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης. Αὐτὸ προκύπτει ἀπὸ τὴν ἔνδειξη πὺν σημειώνεται στὸ τέλος τοῦ κειμένου τοῦ «Ἐν Θεσσαλονίκη 1891: Μαρτ. 20».

Ἀξίζει ἀκόμη στὸ σημεῖο αὐτὸ νὰ προστεθεῖ ὅτι στὸ πρῶτο φύλλο τοῦ ἐγγράφου καὶ μάλιστα στὸ περιθώριο ἄνω δεξιὰ ἀναφέρεται τὸ ἔτος 1891, ἐνῶ στὸ ἴδιο φύλλο καὶ συγκεκριμένα στὸ κενὸ διάστημα μεταξὺ τῆς ἔνδειξεως σχετικὰ μὲ τὸν παραλήπτη καὶ τῆς προσφωνήσεως «Παναγιώτατε» μνημονεύεται καὶ ὑπογραμμίζεται ὁ ἀριθμὸς 226. Ὑποθέτω ὅτι ἡ πρώτη ἔνδειξη (1891) εἶναι προσθήκη τοῦ παραλήπτη τοῦ ἐγγράφου, γιὰ νὰ διευκολυνθεῖ ἡ κατὰ χρονολογικὴ σειρὰ ἀρχειοθέτηση, ἐνῶ ἡ δεύτερη ἔνδειξη (226) εἶναι ὁ ἀριθμὸς πρωτοκόλλου τοῦ ἐγγράφου.

Ἡ ὡς ἄνω ἀναφορὰ τοῦ Ἐπισκόπου Ἀρδαμερίου, ὅπως ἦδη μνημονεύθηκε, ἀπαντᾷ στὶς προτάσεις πὺν κατέθεσε στὴν τοπικὴ ἐπικοπικὴ Ἱερὰ Σύνοδο τῆς 7ης Μαρτίου 1890 ὁ Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Σωφρόνιος ἐνώπιον τῶν Ἐπισκόπων τῆς Μητροπόλεως τοῦ.

Τὰ κύρια σημεῖα ἀναφορᾶς τοῦ ἐγγράφου εἶναι ἐννέα (9) συνολικὰ καὶ θίγουν τὰ ἐξῆς ζητήματα συνοπτικά:

1. Οἱ πιστοὶ τῆς Ἱερᾶς Ἐπισκοπῆς Ἀρδαμερίου ἐκκλησιάζονται τὴν Κυριακὴ, ἀλλὰ ἀποχωροῦν ἀπὸ τὸ ναὸ πρὸ τοῦ τέλους τῆς θείας λειτουργίας.

2. α. Ἀγνοοῦν τὶς ἀρχὲς τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς.

β. Ἀποστέλλουν τὶς θυγατέρες τοὺς στὴν πόλη γιὰ νὰ ἐργασθοῦν ὡς οἰκιακοὶ βοηθοὶ καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ γίνονται οἱ ἴδιοι οἱ γονεῖς συνεργοὶ τῆς ἠθικῆς καταπτώσεως τῶν παιδιῶν τοὺς.

γ. Μεταβιβάζουν τὴν κινητὴ καὶ ἀκίνητη περιουσία στὰ ἄρρυνα παιδιὰ, ἐνῶ στεροῦν ἀπὸ τὶς θυγατέρες κάθε φυσικὸ κληρονομικὸ δικαίωμα.

δ. Ἡ συζυγικὴ πίστη φυλάσσεται πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων.

ε. Ἀρκετοὶ πιστοὶ, ἀφοῦ στερήσουν τοὺς γονεῖς τῶν ἀπὸ κάθε περιουσιακὸ στοιχεῖο, τοὺς ἐγκαταλείπουν χωρὶς ἠθικὴ καὶ ὑλικὴ συμπαράσταση.

στ. Πολὺ σπάνια συναντᾷ κανεῖς ἀδελφία μὲ συνεργασία καὶ ἀγάπη.

ζ. Ὁ λαὸς τῆς Ἐπισκοπῆς Ἀρδαμερίου ἀνῆκει στὴν ἴδια φυλὴ καὶ δόγμα, ἐνῶ οἱ πρόκριτοι ἀσκοῦν πολὺ μεγάλῃ ἐπιρροῇ στὸ ἐλληνικὸ στοι-

χεῖο.

3. Κατὰ κανόνα οἱ κάτοικοι εἶναι φτωχοὶ καὶ ἐργάζονται ὅλοι οἰκογενειακῶς σὲ γεωργικὰς καλλιέργειες. Οἱ γυναῖκες ὑφαίνουν οἱ ἴδιες τὰ ὑφάσματα γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς οἰκογένειας. Τὰ σπίτια, τὰ ἐπιπλα καὶ τὰ σκεύη εἶναι ἀπλά καὶ ἡ τροφή λιτή. Ὑπάρχει διαφθορά, γιὰτι ἄλλοτε οἱ κοτζαμπάσηδες καὶ οἱ ἀζάδες διαφθεῖρουν τοὺς ὑπαλλήλους τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἄλλοτε ἀντιστρόφως οἱ ὑπάλληλοι διαφθεῖρουν τοὺς πρώτους μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ξοδεύονται τὰ κοινὰ χρήματα γιὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν ἰδιοτελῶν σκοπῶν.

Χάρτης τῆς Ἱεροῦ Ἐπισκοπῆς Ἀρδαμερίου

1. Γαλάτιστα 2. Λειβάδι 3. Ζαγκλιβέρι 4. Ραβνά (Πετροκέρασα) 5. Ἀδάμ
6. Σανά 7. Δουπιά 8. Σονποτνίκια (Ριζά) 9. Τοπλίζια (Γεροπλάτανος)
10. Παλαιόχωρα 11. Κορήμη 12. Καϊτζίζι (Παλιόκαστρο) 13. Ρεσιτνίκια
(Ἅγιος Πρόδρομος) 14. Στανός 15. Λοζίζι (Μελισσουργός) 16. Ἀρδαμερί
17. Περιστέρα

4. Ὅλα τὰ χωριά τῆς Ἐπισκοπῆς Ἁρδαμερίου ἔχουν Γραμματοδιδασκαλεῖα. Ἡ Γαλάτιστα, τὸ Ζαγκλιβέρι, τὸ Λιβιάδι, τὰ Δουπιὰ καὶ τὸ Ἀδάμ διαθέτουν σχολεῖα ποὺ ἀκολουθοῦν τὸ πρόγραμμα τῆς Ἀστικῆς Σχολῆς καὶ τῆς Α΄ τάξης τοῦ Γυμνασίου.

5. Τὸ εἰσόδημα ἀπὸ τοὺς ἱεροὺς ναοὺς, ἡ ἐπικαρπία ὀρισμένων ἀσημάντων γαιῶν καὶ ἓνα εἰκοσάλιρο τοῦ Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου γιὰ τὰ σχολεῖα τοῦ Ζαγκλιβερίου ἀποτελοῦν πολύτιμους πόρους γιὰ τὴ λειτουργία καὶ τὴ συντήρηση τῶν σχολείων.

6. Ἡ μνηστεία συνάπτεται χωρὶς ἱεροτελεστία. Ἡ λύση τῆς μνηστείας ὁμως, ποὺ συντελεῖται ἀπὸ τοὺς προκρίτους, συνήθως μεροληπτῆ, ἀδικεῖ δηλαδὴ τὸν ἀσθενέστερο καὶ δικαιώνει τὸν ἰσχυρότερο. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ ἡ προικοπαράδοση γίνεται μὲ προικοσύμφωνο ποὺ ὑπογράφεται ἀπὸ τὸν ἐφημέριο καὶ τοὺς μάρτυρες.

7. Στὰ 17 χωριά τῆς ἐπισκοπῆς Ἁρδαμερίου κατοικοῦν συνολικὰ 2.250 οἰκογένειες χριστιανῶν Ὀρθοδόξων. Στὸ Ζαγκλιβέρι ὁμως καὶ τὸ Λοζίκι κατοικοῦν καὶ Ὀθωμανικὲς οἰκογένειες, ἑκατὸ καὶ σαράντα ἀντιστοίχως. Ἐπίσης ἕξι (6) χωριά τῆς Ἐπισκοπῆς ὑπάγονται στὴν ὑποδιοίκηση Λαγκαδᾶ καὶ ἕνδεκα (11) στὴν ὑποδιοίκηση Πολυγύρου.

8. Οἱ ἱερεῖς τῆς Ἐπισκοπῆς ζοῦν ἀπὸ τὰ «τυχερά» τῆς διακονίας των, ἀπὸ τὴν καλλιέργεια τῶν κτημάτων τους καὶ ἀπὸ τὴ ραπτικὴ τῶν ἐγγύμων ἐνδυμάτων. Εἶναι ἄμοιροι θρησκευτικῶν γνώσεων, ἀλλὰ σέβονται τὴν Ἐκκλησιαστικὴ Ἀρχὴ καὶ διατηροῦν ἄρμονικὲς σχέσεις μεταξὺ των. Ὁ λαὸς τιμᾷ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ καὶ σέβεται τοὺς ἱερεῖς του.

9. Μοναστήρια δὲν ὑπάρχουν στὴν ἐπισκοπὴ Ἁρδαμερίου, πλὴν ἐκεῖνου τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολύττριας, ποὺ εἶναι Σταυροπηγιακὸ καὶ ἐπομένως ἀνήκει στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο.

Τῷ Παναγιωτάτῳ Γέροντι ἀγίῳ Θεσσαλονίκης Κυρίῳ μοι (Κυρίῳ) Σωφρονίῳ 1891

226

Παναγιώτατε,

Κατὰ τὴν τῇ 7ῃ Μαρτίου τοῦ παρελθόντος ἐνενηκροστοῦ² σωτηρίου ἔτους συγκροτηθεῖσαν ἐνταῦθα τοπικὴν ἐπισκοπικὴν³ Ἱερὰν Σύνοδον, ὡς γνωστόν, ὑπεβλήθησαν ἐννέα προτάσεις, εἰς⁴ ἃς οἱ ἐν Χριστῷ ἀδελφοὶ ἅγιοι Ἀρχιερεῖς παρὰ τῆς ὑμετέρας Παναγιότη⁵τος κυριαρχικῶς προετρῶθησαν, ὅπως ἀπαντήσωσιν, ἐφ' ᾧ καὶ⁶ ὁ εὐσεβῶς ὑποφαινόμενος ταπεινὸς Ἀδτῆς δοῦλος ὁμοίως τῇ πα⁷τρικῇ Ἀδτῆς κελεύσει ἐπόμενος προάγομαι εἰς ἀπάντησιν τῶν ἐν⁸ λῳγῶν προτάσεων διὰ τῶν ἐξῆς |.

|⁹Πρῶτον. Οἱ ἐδλογημένοι χριστιανοὶ τῆς ταπεινῆς μου¹⁴ παροικίας

ὑπὸ ἔποψιν θρησκευτικὴν ἐξεταζόμενοι συχνάζουσι¹¹ τὰς Κυριακὰς καὶ τὰς ἑορτὰς εἰς τὰς κοινὰς προσευχάς, ἐν¹² αἷς ὅμως ἔστιν ὅτε λησμονοῦσιν ὅτι πρέπει νὰ τηρῶσιν στάσιν¹³ μετὰ σεβασμοῦ ὡς ἐμπρέπει ἐκάστῳ χριστιανῷ, πλείστοι δ' αὐ¹⁴τῶν συνήθως ἐν μέσῳ τῆς ἁγίας λειτουργίας ἐγκαταλιμπάνοντες¹⁵ τοὺς Ἱεροῦς Ναοὺς συναλίζονται εἰς τὰ καφενεῖα |.

¹⁵Δεύτερον. Ὑπὸ ἠθικὴν καὶ κοινωνικὴν ἔποψιν ἐξε¹⁶ταζόμενοι οἱ δοῦλοι τῆς ὑμετέρας Παναγιότητος χριστιανοὶ μου¹⁸ ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ἐκτός τινων ἐξαιρέσεων ἀπαντωμένων εἰς τὴν¹⁹ ἄνωτέραν τάξιν αὐτῶν οἱ ἐπίλοιποι δὲ γνωρίζουσι τὰς ἀρχὰς²⁰ τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς, γονεῖς τινες ὅθεν ἀπὸ αἰσχροκέρδειαν²¹ ὄλως κινούμενοι φέρουσι τὰς κόρας των καὶ εἰσάγουσιν αὐτὰς²² πολλὰκις ὡς ὑπηρετρίας εἰς μέρη ἐνταῦθα ὅχι τόσον εὐάρεστα γε²³νόμμενοι, οὕτω παραίτιοι τῆς ἠθικῆς αὐτῶν καταπτώσεως, ἀφαιροῦ²⁴σιν ἀπ' αὐτὰς τὸ φυσικὸν κληρονομικὸν δικαίωμα συνήθως²⁵ μεταβιβάζοντες μόνον εἰς τὰ ἄρρενά των τέκνα δι' ἐγγράφων²⁵ πωλητηρίων ἢ διὰ διαθηκῶν τὰς κινήτας καὶ ἀκινήτους αὐτῶν¹⁶ περιουσίας. Ἡ συζυγικὴ πίστις ἐν γένει φυλάττεται παρ' αὐτοῖς ἐξ²⁸αιρουμένων γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν τινων, οὔτινες ἀθρομῆτως ἐγκα²⁹ταλιμπάνοντες τὴν νόμιμον συζυγικὴν αὐτῶν ἐνὴν παρα³⁰νόμως συνευνάζονται μετ' ἄλλων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Εὐρίσκον³¹ται καὶ οὐκ ὀλίγοι στεροῦμενοι τῆς πρὸς τοὺς γονεῖς ὀφειλομένης³² υἱικῆς εὐλαβείας, οὓς καὶ ἀποῦ γυμνώσῃσι διὰ πωλητηρίων καὶ³³ διὰ διαθηκῶν ἀπὸ τὰς μικρὰς αὐτῶν κινήτας ἢ ἀκινήτους αὐτῶν περι³⁴ουσίας, δὲν ἐρυθριῶσι βλέποντες αὐτοὺς καὶ μάλιστα εἰς τὰ τε³⁵λευταῖα ἔτη τοῦ βίου αὐτῶν δυστυχεῖς καὶ ἐπαίτας. Σπανιώτατα³⁶ ἀπαντᾷ τις δύο ἀδελφοὺς συνδιατωμένους εἰς ἐν καὶ τὸ αὐ³⁷τὸ οἶκημα καὶ ἀλληλοβοηθουμένους, ἐνῶ εἰς τὴν γεωργικὴν καὶ³⁸ ἐργατικὴν τάξιν τὸ πρῶτιστον παράγον ἐστὶν ἢ ἐπὶ τῷ αὐτῷ³⁹ συνεργασία πολλῶν ἀτόμων, περὶ δὲ τῆς κοινωνικῆς τῶν χρι⁴⁰στιανῶν μου ἀλληλουχίας εὐχαριστῶ τῷ Παναγᾷ Θεῷ ὅτι⁴¹ ἔχουσι μεταξὺ αὐτῶν ἁρμονίαν καὶ ἀνήκουσιν εἰς μίαν καὶ⁴² τὴν αὐτὴν φυλὴν, ἔτοιμοι ὄντες νὰ ἀντεπεξέλθωσιν ὑπὸ τὴν αἰγίδα⁴³ τοῦ σεβαστοῦ ἡμῶν Ἀνακτος ἐναντίον ἐκείνων, οὔτινες ἤθελον τολ⁴⁴μήσει ἢ τὴν φυλὴν αὐτῶν ἢ τὴν θρησκείαν νὰ βλάψωσιν, ἔσω⁴⁵τερικῶς δὲ ἐξεταζόμενοι οἱ καλοὶ οὗτοι ἄνθρωποι ἄγονται καὶ⁴⁶ φέρονται παρὰ τῶν προκρίτων ἐκάστου χωρίου καὶ ἐὰν μὲν οἱ⁴⁶ πρόκριτοὶ των διατελῶσι μετ' ἀλλήλων ἐν ἁρμονίᾳ παρασύρουσι⁴⁸ καὶ τοὺς χωρικοὺς κατὰ τὸ ρεῦμα αὐτῶν, ἐὰν δὲ τοὐναντίον⁴⁹ συμβῇ οἱ πρόκριτοὶ νὰ εὐρίσκωνται ἐν διαίρεσει οἱ χωρικοὶ τότε⁵⁰ τάσσονται ὑπὲρ τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ προκρίτου ὑπὸ ἀτομῆ⁵¹κοῦ συμφέροντος, αἰσχροκερδείας, πάθους καὶ ἐκδικήσεως συνήθως⁵² ἐμφορουμένου.

⁵³Τρίτον. Ἐκτός τινων εὐαριθμῶν τοκογλύφων καὶ κτη⁵⁴ματιῶν οἱ ἐπίλοιποι χριστιανοὶ πένονται καὶ εὐρίσκουσι τὰ⁵⁵ μέσα τῆς συντηρήσεως

αὐτῶν ἐργαζόμενοι μετὰ γυναικοπαίδων⁵⁶ αὐτῶν εἰς τὴν γεωργίαν, εἰς τὴν καλλιέργειαν κήπων καὶ ἀμπελῶν⁵⁶ων, εἰς τὴν ἀνθρακοποιαν, αἱ δὲ γυναῖκες ὑφαίνουσι χονδρὰ⁵⁸ μάλλινα ὑφάσματα, δι' ὧν ἐνδύονται ἅπαντες καὶ τὰς οἰκίας⁵⁹ των στρώνουσιν· αἱ οἰκίαι αὐτῶν εἰσι πενιχραί, τὰ οἰκιακά⁶⁰ των σκευή καὶ ἐπιπλα περιωρισμένα, ὀλίγα καὶ ἀσήμαντα, ἢ⁶¹ τροφή αὐτῶν λίαν λιτή, εἰ καὶ ἅπαντες καθ' ἐκάστην ἐργά⁶²ζονται μικροὶ δὲ καὶ μεγάλοι δὲν παύουσι παραπονούμενοι ὅτι⁶³ χρήματα δὲν κερδαίνουσιν. Ὑπάρχει ἀνὰ τὰ χωρία τῆς ταπεινῆς⁶⁴ μου παροικίας τάξις ἀνθρώπων τὴν ὁρατώνην ἀγαπώντων⁶⁵ ἐξ ὧν καὶ ἐκλέγονται ἐτησίως οἱ κοτζαπασῆδες καὶ οἱ ἀζάδες⁶⁶ τοῦ λεγομένου Ἰχτιαρμετζλισίου¹ διὰ τὴν ἐπιστασίαν ἐκάστου χω⁶⁷ρίου, ἀλλ' οὗτοι ὅτε μὲν διαφθειρόντες τοὺς ὑπαλλήλους τῆς Σ.⁶⁸ Κυβερνήσεως, ὅτε δὲ παρ' αὐτῶν τῶν ὑπαλλήλων διαφθειρόμενοι⁶⁹ καὶ τυφλὰ τούτων ὄργανα γενόμενοι μὲ διαφόρους δικαίας⁷⁰ ἢ ἀδικούς αἰτιώσεις ἐξοδεύουσι τὰ κοινὰ λεγόμενα χρήματα⁷¹ ἐφ' ἃ μὴ δεῖ καὶ καταχερῶνουν τὰ χωρία οὕτως, ὥστε⁷² τὴν σήμερον τὰ μὲν μικρὰ χωρία ἔχουσι κοινὰ χρῆμα διὰ⁷³ διακοσίας λίρας, τὰ δὲ μεγαλύτερα διὰ ἑξακοσίας λίρας⁷⁴ ἐντόκους προερχομένας ἀπὸ τὴν διοίκησιν τῆς ἐπιστασίας⁷⁵ καὶ τῶν κοτζαπασῆδων.

⁷⁶Τέταρτον. Ὑπὸ ἐκπαιδευτικὴν ἔποψιν τὰ ἐξῆς χωρία⁷⁷ τῆς ταπεινῆς μου παροικίας ἢ Γαλάτιστα, τὸ Ζαγγλιβέρι, τὸ⁷⁸ Λειβάδι, τὰ Δουλιὰ καὶ τὸ Ἀδάμ ἔχουσι σχολεῖα ἀρκετὰ⁷⁹ καλῶς κατηρητισμένα καὶ προσωπικὸν διδασκάλων εἰς⁸⁰ τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν ἀκολουθούντων τὸ πρόγραμμα⁸¹ τῆς ἐνταῦθα Ἀστικῆς Σχολῆς καὶ τοῦ Γυμνασίου μέχρι⁸² τῆς πρώτης αὐτοῦ τάξεως, τὰ δὲ ἐπίλοιπα χωρία ἔχουσι⁸³ μόνον γραμματοδιδασκαλεῖα.

⁸⁴Πέμπτον. Τὰ μόνα μέσα τῆς συντηρήσεως τῶν Σχολεί⁸⁵ων τῆς ταπεινῆς μου παροικίας εἰσὶ τὰ εἰσοδήματα τῶν Ἱερῶν⁸⁵ Ἐκκλησιῶν, αἱ ἐπικαρπία διαφόρων ἀσημάντων αὐτῶν γαιῶν⁸⁶, αἱ βοσκαὶ καὶ μικρὸν τι εἰκοσάλιρον ἀπὸ μέρους τοῦ ἐνταῦθα⁸⁸ Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου ἐπίδομα διὰ τὰ σχολεῖα τοῦ χω⁸⁹ρίου Ζαγγλιβέρι.

⁹⁰Ἐκτον. Ἡ μνηστεία παρὰ τοῖς χριστιανοῖς τῆς ταπεινῆς⁹¹ μου παροικίας ἀείποτε τελομένη δι' ἀπλῶν συμφώνων καὶ⁹² ἄνευ ἱεροτελεστίας δὲν φέρει τὴν ἀπαιτουμένην νομικὴν⁹³ καὶ κανονικὴν βαρῦτητα, ὅθεν ἐνίοτε ἢ ἐλαχίστη ἀφορ⁹⁴μὴ ἢ παρεχομένη ἀπὸ μέρους τοῦ νέου ἢ τῆς νέας ἢ τῶν συγγε⁹⁵νῶν αὐτῶν καταλήγει νὰ ματαιώσῃ τὴν μεταξὺ αὐτῶν ὕφιστα⁹⁶ μὲνην μνηστείαν τῆς μὲν νέας ἀμέσως μεταβαινούσης⁹⁶ εἰς τὸ οἶκημα ἐτέρου νέου τῆς ἐκλογῆς τῆς, τοῦ δὲ πρόωγ⁹⁸ αὐτῆς μνηστήρος ἀναγκαζομένου νὰ ζητήσῃ ἀλλοῦ τὴν τύχην⁹⁹ του. Κατὰ τὴν περίστασιν δὲ ταύτην, ἐὰν τυχὸν παρουν-

1. Ἰχτιαρμετζλισί (τουρκικὴ λέξι: ἰχτιάρ = γέρον, μετζλισί = συμβούλιον) συμβούλιον γερόντων (δημογερόντων).

σιασθῆ^{|100} ἢ ὑπόθεσις ἐνώπιον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, δυσκολεύ^{|101}εται αὕτη μὴ γνωρίζουσα τίνι τρόπῳ νὰ διαλύσῃ τὴν^{|102} μεταξὺ τῶν ἐνδιαφερομένων ὑφισταμένην ταύτην διαφορὰν^{|103} ἀποίνως ἢ μὲ ποινήν, καθ' ὅσον βλέπει ἐκατέρωθεν τὴν ἀδι^{|104}κίαν καὶ τὴν αὐτοδικίαν λίαν προκεχωρηκυῖαν, ὥστε δὲν^{|105} μένει καιρὸς εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ νόμου^{|105} τοῦ κειμένου περὶ διαλύσεως τῆς μνηστείας, καὶ ἀναγκάζεται^{|106} νὰ ἀκούῃ τοὺς προκρίτους μεροληπτικῶς ἐκάστοτε κοί^{|108}νοντας καὶ τὴν ἀπόφασιν αὐτῶν νὰ ἐφαρμόξῃ πρὸς βλά^{|109}βην μὲν τοῦ ἀσθενεστεροῦ καὶ πρὸς ὠφέλειαν τοῦ ἰσχυ^{|110}ροτέρου. Ἡ δὲ προικοπαράδοσις παρὰ τοῖς χριστιανοῖς^{|111} μου λαμβάνει χώραν διὰ προικοσυμφώνου συντασσο^{|112}μένου καὶ ὑπογραφομένου ὑπὸ τοῦ ἐφημερίου καὶ τῶν^{|113} μαρτύρων ἀκριβῶς τὴν παραμονὴν τοῦ γάμου τῶν μελ^{|114}λονύμφων.

^{|115} Ἰ᾿ Ἑβδομον. Ἡ ταπεινὴ μου παροιμία ἀριθμεῖ ἐν συν^{|116}όλῳ δέκα ἐπτὰ μικρὰ καὶ μεγάλα χωρία, ἐν οἷς κατοῖ^{|117}κοῦσι δύο χιλιάδες διακόσια πενήκοντα οἰκογένειαι^{|118}, πρεσβεύουσαι ἅπασαι τὸ δόγμα τῆς Ἀνατολικῆς^{|119} ὀρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας, μόνον δ' εἰς τὰ χωρία^{|120} Ζαγγλιβέρ καὶ Λοζίκι εὐρίσκονται ὀθωμανικαὶ οἰκογέ^{|121}ναιαι, εἰς μὲν τὸ πρῶτον ἐξ αὐτῶν τὸν ἀριθμὸν ἑκατὸν εἰς δὲ τὸ δεύτερον τὸν ἀριθμὸν τεσσαράκοντα. Τὰ χωρία τῆς^{|123} παροικίας μου πολιτικῶς διαιροῦνται εἰς δύο διαμέρισμα^{|124}τα ὑπαγόμενα τὸ μὲν ὑπὸ τὴν ὑποδιοίκησιν τοῦ Λαγκαδᾶ^{|125}, τὸ δὲ ὑπὸ τὴν ὑποδιοίκησιν τοῦ Πολυγύρου (Κασσάνδρας).

^{|126} Τὸ μὲν διαμέρισμα τοῦ Λαγκαδᾶ περιλαμβάνει:

^{|127} τὰ ἐξῆς ἐξ χωρία ἔχοντα οἰκογενείας:

¹²⁸ 1. Ζαγγλιβέρ	»	»	300
¹²⁹ 2. Ἀδάμ	»	»	200
¹³⁰ 3. Λειβάδι	»	»	200
¹³¹ 4. Περιστεριά	»	»	100
¹³² 5. Ἀρδαμέριον	»	»	90
¹³³ 6. Λοζίκι	»	»	50=940
¹³⁴ Τὸ δὲ διαμέρισμα Πολυγύρου τὰ ἐξῆς:			
¹³⁵ ἔνδεκα χωρία ἔχοντα οἰκογενείας:			
¹³⁶ 7. Γαλάτιστα	»	»	500
¹³⁷ 8. Ραβνὰ	»	»	100
¹³⁸ 9. Δουπιὰ	»	»	90
¹³⁹ 10. Σανὰ	»	»	70
¹⁴⁰ 11. Δουπλίγια	»	»	70
¹⁴¹ 12. Σιπουτνίκια	»	»	70
¹⁴² 13. Παλαιόχωρα	»	»	70

¹⁴³ 14. Ῥεσιτνίκια	»	»	110
¹⁴⁴ 15. Καγιατζίκιον	»	»	30
¹⁴⁵ 16. Κρήμνη	»	»	40
¹⁴⁶ 17. Στανός	»	»	160=1310
¹⁴⁷ Τὸ ὄλον χωρία δέκα ἐπτὰ καὶ οἰκογένειαι δύο χιλ. διακόσιαι πενήκοντα 2.250			

|¹⁴⁸ Ὅσον. Οἱ Ἱερεῖς τῆς παροικίας μου ζῶσι διὰ τῶν |¹⁴⁹ τυχηρῶν τῆς ὑπηρεσίας των καὶ διὰ τῶν ἐπαγγελμάτων |¹⁵⁰ αὐτῶν καταγινόμενοι εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν κτημάτων |¹⁵¹ αὐτῶν καὶ εἰς τὴν ῥαπτικήν τῶν ἐγχωρίων ἐνδυμάτων |¹⁵². ἅπαντες τυγχάνουσι ἄμοιροι θρησκευτικῶν γνώσεων |¹⁵³, σέβονται τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἀρχὴν των, εὐρίσκονται |¹⁵⁴ ἐν ἀρμονίᾳ μετὰ τῶν συναδέλφων αὐτῶν καὶ ἀπο |¹⁵⁵λαμβάνουσι παρὰ τοῦ λαοῦ ἀνάλογον τιμὴν τῷ ἱερῷ αὐτῶν ἐπαγγέλματι.

|¹⁵⁷ Ἐνατον. Περὶ Μοναστηρίων προκειμένου δὲν |¹⁵⁸ ἔχω νὰ εἶπω τι, καθ' ὅσον ἐν τῇ ταπεινῇ μου παροικίᾳ |¹⁵⁹ αὐτῶν δὲν ὑπάρχουσι Μοναστήρια, ἐκτὸς τοῦ Μοναστηρίου |¹⁶⁰ τῆς ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας, οὕτως δ' |¹⁶¹ ὄντος Σταυροπηγιακοῦ δὲν δύναμαι καὶ δὲν δικαιῶμαι |¹⁶² ἐνταῦθα νὰ ποιήσω οὐδὲ λόγον περὶ τούτου.

|¹⁶³ Καὶ ταῦτα μὲν ἀπαντητικῶς κατὰ καθῆ |¹⁶⁴ κων, ἀσπασζόμενος δὲ τὴν Παναγίαν Ἀδελφὴν δεξιὰν |¹⁶⁵ διατελῶ Ἐν Θεσσαλονίκῃ 1891: Μαρτ: 20.

|¹⁶⁶ τῆς ὑμετέρας Πανοσιότητος

|¹⁶⁷ υἱὸς κατὰ πνεῦμα καὶ θεράπων

|¹⁶⁸ † Ὁ Ἀρδαμερίου Σωφρόνιος

SUMMARY

A s t. K a r a b a t a k i s, From the archives of the Bishopric of Ardamerion.

The author publishes a document dated 20 March 1891, preserved in the archives of the Holy Metropolis of Thessaloniki. The addresser is the bishop of Ardamerion Sofronios and the addressee is the archbishop of Thessaloniki Sofronios.

The above mentioned bishop in this report answers questions, which were posed by the Holy Episcopalian Synod on 7 March 1891 to the bishops of the Metropolis of Thessaloniki. More specifically, Sofronios of Ardamerion, in his reply touches upon the following issues concerning the province of his bishopric: 1) Morals, financial and professional state of the population, 2) administrative division, 3) education, 4) holy clergy, 5) holy monastery of St Anastasia Pharmakolytria.